

Saša Pavček

Zakaj je polje jezero? (Pravljica o skrivnosti Cerknškega jezera)

PRIPOVEDOVALEC:

Nekoč, pred davnimi časi je na Notranjskem, prav v bližini Cerknškega jezera živelo milo dekle. Nežna in sočutna je bila. Solze so ji kar iznenada zalile oči, tako je bila občutljiva. Najsi je ugledala mravljo, ki z muko nosi mrvico kruha, ali osamelega starca, ki zaman vse dni čaka svoje najbližje na pragu siromašnega doma, jókala je in ni in ni mogla nehati jokáti. Mama in oče sta ji prigovarjala, naj vendarle neha točiti solze, saj cmerávk nihče ne mara.

1. prizor

OČE: Nehaj, nehaj, hčerka,
oči si izliješ!

MAMA: Le kdo te bo hotel za ženo,
ko venomer jokaš?

PRIPOVEDOVALEC: Deklica se je zaman trudila, da bi ubogala starše, brisala si je pordele oči, a njene solze so bile neustavljive; brez prestanka so ji kapale na krilo, po čevljih, po tleh ...

DEKLICA: Ne morem, ljuba mamica,
ne morem, oče, ne! Saj jih brišem,
saj se trudim, pa se solze kar množijo!

MAMA: Množijo se? Same od sebe pa že ne!

DEKLICA: Boli me od tega hudega sveta,
predraga mati.

Mar ne vidita, koliko je na njem gorja?

OČE: Gorja? Kje si pa pobrala to besedo?

DEKLICA: Krivic! Krivic ne vidita?

OČE: Krivice so, pa kaj bi to?

MAMA: Krivica je in bo!

DEKLICA: Sta vidva brez srca?

MAMA: Jaz – brez srca?

OČE: To mi boš pri priči razložila!

DEKLICA: Povejta,

zakaj mora mravljica

nositi težko breme čisto sama,

zakaj ji nihče ne pomaga,

zakaj mora biti starček,

ki nikomur ni skrivil niti lasu,

tako ubog in sam?

OČE: Tako pač je.

MAMA: Tako je pač!

DEKLICA: Ni prav, da je tako!

MAMA: Ne modruj!

Raje tla pobriši,

po nemarnem

jih močiš kar naprej!

OČE: Ne vtikaj svojega nosu tja,

kjer ti ni treba, usekni se,

poglej, kako si smrkava!

PRIPOVEDOVALEC: In deklica je brisala in brisala, solze pa so tekle
in tekle.

2. prizor

PRIPOVEDOVALEC: Nekega dne se je ob njihovi hiši ustavila potovka. Ta je bila davnih časih zelo, zelo pomembna oseba, saj je prenašala ljudem vesti, peš je potovala iz kraja v kraj in ljudi obveščala o vsem mogočem. Revica je bila precej utrujena, blatna od dolge poti, lačna in žejna.

POTOVKA: Pozdravljeni, dobri ljudje!

OČE: Bog daj, potovka!

DEKLICA: Dober dan, gospa.

MAMA: Povejte hitro, kaj je novega?

Je kaj šokantnega, kakšen trač morda?

POTOVKA: Za vas tri nimam nobene vesti,
sem pa orenk hin od te frdamane poti!

Bi vas prosila, če vam le ni pretežko,
da ta težka noga počije pri vas,
pa da umijem svoj črni obraz.

MAMA: No, če ni vročih vesti – ne vem, če bi ...

DEKLICA: Mama, gospa bi le ...

OČE: Le dajte, dajte, potovka,
umijte se, pri nas je vode na pretek,

kajti, veste, ta naša hči ...

kako bi rekel ...

MAMA: Kaj bi skrivali –

ta naša hči –

solze venomer pretaka!

POTOVKA: Oj, ti šment in vražja spaka!

Zakaj pa jokaš, milo dekle?

DEKLICA: Težko mi je, ker je na svetu
toliko hudega.

POTOVKA: Oj, to pa razumem, deklica,
a ta svet ni edini svet, ti nežna dušica!

Vse se lahko spremeni,
če človek hoče, če si res želi!

Sedi k meni, pa ti povem eno
krasno pravljico, pa še eno,
pa še zgodbo za povrh!

Boš videla, da je svet lahko tud' lep,
na njem pravica zmaga,
se krivica poravna,
in ti ne boš več žalostna!

PRIPOVEDOVALEC: Potovka je pričela pripovedovati. Sprva je mili deklici
povedala eno pravljico, nato še eno in še in še ...

Čudežni svet se je zalesketal dekletu pred očmi: škрати, palčki, salamandri,
nimfe, vile, bajna bitja so pojoč plesala okoli njenih nog, pravljice so se spletle
med seboj v dolg venec cvetja in ozaljšale dekličin otožni obraz. Njeno ihtenje
je pojenjalo, na licih ji je zažarel radosten nasmeh. Le ena dekličina solza je
ostala, z njo si je potovka orosila suho grlo, da je lažje nadaljevala s
pripovedovanjem:

POTOVKA: In za konec, preden grem,

še nekaj posebnega, če želiš, tukaj s tega okoliša.

DEKLICA: Povejte hitro, potovka!

3. prizor

POTOVKA: To, ljuba moja deklica,
ni pravljica, to je resnica.

Na gori prav tu blizu,
je živel Sončev fant.

Sin gore je bil,
iz sonca spočet, za svetlobo rojen.

V samem vrhu, na prisojni strani
je bil doma,

a prišli so hudi, hudi ljudje,
in so ga pregnali z doma.

MOŠKI: Ti tukaj ne smeš več živeti!

ŽENSKA: Tu, na gori ni več tvoj dom!

Poberi se!

POTOVKA: Sončev fant ni razumel, zakaj
bi moral zapustiti svoj dom.

MOŠKI: Tako široka ramena imaš,
da mečeš senco na vse nas!

Naša polja, naše hiše,
so zaradi tebe v senci!

ŽENSKA: Kriv si ti!

POTOVKA: Sončev fant je zaprepadeno obstal.

FANT: Saj sonce vsem enako sije!

Ta vrh je moj dom,

tu sem že stoletja,

če me spodite,

kam pa naj grem?

POTOVKA: Toda ljudje se niso zmenili za njegovo stisko.

MOŠKI: Zgini, kamor veš in znaš!

ŽENSKA: Prav briga nas!

POTOVKA: Množica je pahnila
Sončevega fanta z vrha gore v dolino,
da se opotekal po skalah,
kotalil po bregu in padal vse nižje
in nižje in nižje ...

Žalosten, brezdomen in sam
ni imel več moči, da bi dalje taval;
ko je legla noč, je zlezal pod mah,
se pokrila s prstjo in utrujen zaspal.
A v sebi se ta mladi človek ni vdal.

FANT: Vem, da bom prišel nazaj.

POTOVKA: Ko se je zdanilo,
je bila gora v megli,
žalovala je, ker je izgubila Sončevega fanta,
zato se je pokrila s kopreno,
ki se spustila v gostih meglicah do dna.

Ljudje so bili osupli in jezni:

MOŠKI: Sama sivina!

ŽENSKA: Sama meglà!

POTOVKA: Ozirali so se v nebo, sonca ni bilo,
ozrli so se v dolino, od tam se je slišal le mili
stok Sončevega fanta, ki je pogrešal svoj dom.
Poklicali so ga nazaj na goro, da bi izvedeli, kje
je sonce.

MOŠKI: Kaj je zdaj to?

ŽENSKA: Kje je sonce, da ga ni?

FANT: Vi ste tako hoteli, ne jaz!
Gora žaluje, zato ste v megli.
Zagrešil nisem nič,
če bi radi sonce,
mi dovolite,
da se vrnem na vrh vsaj takrat,
ko mi bo zaradi domotožja prehudo.

POTOVKA: Premišljevali so, se pomenkovali, stikali glave, zmajali z glavami,
potem so se končno odločili.

MOŠKI: On je pregnan, torej na goro ne sme,
a občasno, da ne bomo pocrkali v megli,
občasno ...

ŽENSKA: Občasno ... naj mu bo, mi smo plemeniti.

MOŠKI: Tako!

Zdaj pa nam zgini spred oči!

POTOVKA: Sončev fant se je vrnil v dolino,
zlezal je pod mah in silno koprnel po domu.

PRIPOVEDOVALEC: Tako je potovka zaključila pripoved. Deklica je
poslušala potovko z velikimi očmi, lesketale so se radovedno, a ob koncu je
presenečena obstala:

DEKLICA: Ta zgodba pa nima srečnega konca,
kot so ga imele druge pravljice!

Mar ne bi moralo biti tako,
da je pravici zadoščeno,
in je zlo poraženo?

POTOVKA: Oh, kako si ti neučakana!

DEKLICA: Konec, kje je srečen konec, potovka?

POTOVKA: Konec? Počen lonec!

Konec najdi sama,
zdaj res moram it!

PRIPOVEDOVALEC: Deklica je vprašujoče gledala potovko, ki si je že zavihтела culo na ramo in izginjala za vogalom hiše, deklica je mahala za njo in potovka je veselo dvignila roko v pozdrav ter v strahu, da bo deklica brez njenih pravljic zopet zajokala, glasno zaklicala:

POTOVKA: Vse pravljice,
ki sem ti jih povedala,
pripoveduj naprej,
zaupljivo jih pripoveduj,
pa bo na svetu bolj veselo,
manj krivic, manj solzá,
adijo, adijo, nežna deklica!

PRIPOVEDOVALEC: In je vzela pot pod noge potovka.

4. PRIZOR

Deklica je sedla na prag in pričela je pripovedovati:

DEKLICA: Vesta, oče, vesta, mati,

na gori tu blizu je živel Sončev fant ...

OČE: Oh, te otročarije! Molči!

DEKLICA: Zakaj me ne marata poslušati?

OČE: Ne utegnem,

delo, delo in skrbi ...

MATI:

Te ni sram, lenoba lena,

delaš nič, le govoriš!

PRIPOVEDOVALEC:

Deklica je umolknila. Nenadoma so ji solze spet privrele na oči, tekle so po licih, drle po obleki navzdol, brisala si jih je in brisala, a solz je bilo vedno več, zalile so hišni prag, se zlile v potok, da je narasel. Starša sta prestrašeno kriknila.

MATI: Nehaj jokati, hčerka, nehaj!

HČI: Ne morem, mamica, ne morem!

OČE: Nehaj, nehaj, ljuba hči,

saj potok narašča, vodnjak kipi!

MATI: Nehaj, nesrečnica, zalilo bo hišo!

HČI: Že grem, grem, mamica,
grem od hiše, grem na polje,
da vaju moje solze ne potopé!

Nočem vama hudega!

Zbogom, ljuba mamica!

Zbogom, zbogom, očka moj!

PRIPOVEDOVALEC: Deklica je stekla daleč stran, tekla je kakor hitro je mogla in pritekla na ravno zeleno pólje. Trudila se je, a joka ni in ni mogla ustaviti. Solze so v potokih drle po njenih licih, tekle so tako močno, da so kmalu zalile trave, potopile grmiče, cvetje in kamne ... Nastalo je jezero. Veliko, prostrano. Globoke, zelene barve.

5. prizor

Starša sta zgroženo strmela v naraslo vodo. Mati je pretresljivo zaihtela, šele zdaj se je zavedla krute resnice.

MAMA: Kaj sem storila, jaz, nesrečnica!

Hčerko sem od hiše pognala!

OČE: Joj, žena, kaj sva storila,

midva sebičneža!

Hčerka preljuba, povej, kje si?

PRIPOVEDOVALEC: Oče in mati pretresena zrla v daljavo, kjer se je v svinčeni tišini leskatala vodna gladina. Kaj hujšega si jima v življenju ni moglo zgoditi! Kljub silni žalosti sta čakala in upala, da se njuna hči nekoč le vrne.

6. prizor

PRIPOVEDOVALEC: V jezeru je deklica nenadoma zagledala prekrasnega fanta.

DEKLICA: Joj!

FANT: Kaj zijaš, utapljam se!

DEKLICA: Ne boj se, v mojem jezeru se ne utopiš!

Povej, kdo si?

FANT: Jaz sem Sončev fant.

Pregnali so me z doma,

tu pod mahom sem vedril,

ko je začelo poplavljeni,

pomagaj mi,

ne morem več plavati.

PRIPOVEDOVALEC: Deklica se je sklonila k njemu in ga poljubila. Dolgo sta zrla drug drugemu v oči.

FANT: Pri tebi je lepo,

jezerska deklica.

Tu s teboj ostanem, če želiš.

DEKLICA: Ostani, ostani z menoj!

FANT: Ostal bom, moja ljubljena.

PRIPOVEDOVALEC: Sončev fant je ostal pri deklici in skupaj jima je bilo lepo. A nekega dne, kar iznenada je Sončev fant začutil silno domotožje po gori, visokem vrhu, soncu na njem.

FANT: Počakaj me, ljuba moja, vrnem se.

DEKLICA: Čakala te bom,
vem, da boš prišel nazaj.

PRIPOVEDOVALEC: Sončev fant je šel na goro. Spet je posijalo sonce. Starša, ki sta noč in dan sedela na bregu in čakala svojo hčerko, sta opazila, da jezero počasi izginja, kar na lepem ga ni bilo več. Zopet se je pojavilo polje, tako kot poprej, polno trav, polno rož ... Nenadoma sta zaslišala hčerkin mehki glas. Kako sta ga bila vesela! Pripovedoval jima je pravljice. Kako rada sta jo poslušala! Zdaj sta se radostila vsake besede njune izginule hčerke, srečna sta zrla na polje, preko katerega se je širil ljub dekletov glas.

MAMA: Samo, da je živa.

OČE: Samo, da ne joka več.

MAMA: Kako lepe so trave! Povej nama še kaj!

OČE: Pripoveduj, pripoveduj, ljuba hčerka,
naj slišim tvoj glas, naj gledam zeleno poljé!

PRIPOVEDOVALEC: In hčerka jima je pripovedovala, oče in mati pa sta sedela na polju in jo pomirjena poslušala. A ta sreča ni trajala večno. Prišel je

čas, ko je hčerkin glas potihnil. Voda je zopet zalila polje. Starša sta prestrašeno kriknila:

OČE: Kje si, hčerka? Ne slišiva te! Pripoveduj! Pripoveduj!

Povej nama pravljico, povej karkoli, naj slišiva tvoj glas!

MAMA: Pripoveduj, naj bodo spet trave, grmi,
naj bo zeleno poljé!

DEKLICA: Čez čas, mamica. Čez čas, očka, čez čas!

Zdaj se je vrnil k meni moj Sončev fant.

OČE: Kakšen fant?

DEKLICA: Vesta, s tistim fantom,
o katerem nista marala slišati niti besede,
s tistim, ki so ga z gore pregnali,
sva se našla, prav tu sredi jezera.

Ni več potepuh,
postal je Vodni fant!

Od sreče sva se zaročila,
jezero je najin novi dom,
še malo, pa bova mož in žena.

OČE: Poročena?

MAMA: Čudna si, takega moža jaz ne bi marala ...

DEKLICA: Ta fant ima mene rad,
ljubi oče, ljuba mat'!

Tako nama je lepo, da od sreče jokava.

Prav zdaj solza ne moreva ustaviti,
zato se jezero množi,
naj vaju ne skrbi, naj vaju ne skrbi ...

PRIPOVEDOVALEC:

Ko gre Sončev fant na goro pozdravit svoj stari dom, ko jezero izgine in je polje zeleno, takrat pride k njima njuna hči. Pride hči kot glas. Pripoveduje jima pravljice, onadva pa jo hvaležno poslušata. Ko pa voda zalije polje, takrat, ko je jezero najbolj vodnato, vesta, da njuna hči cveti, jokajoča od sreče, v objemu jo drži, drži njen Vodni fant.

Da bi starša premagala svojo samoto in ohranila hčerkin spomin, je mati vzela gosje pero, oče pa papir in počasi sta začela zapisovati vse hčerkin pravljice, čisto na koncu pa sta opisala tudi življenje deklice, življenje Sončevega fanta, ki vsako poletje obišče svoj dom na vrhu gore, potem pa se spet vrne v vodnato gnezdo, kjer z deklico srečno živita. Popisala sta jok žalosti in jok sreče, besedo za besedo, in lažje jima je bilo pri srcu. Tako sta pomirjena nekega dne za večno zaspala. Zapihal je veter in liste polne čudovitih zgodb odnesel. Bog ve, kam ... Med vas ... med nas ...

Skrivnost presihajočega jezera povejmo dalje, počasi, zaupljivo. Povejmo jo tistim, ki vidijo zeleno lepoto jezera, tistim, ki znajo z veselim korakom stopiti med visoko poljsko travo; in naj skrivnost ostane skrivnost, ki si jo delimo, ker si zaupamo ...

KONEC